

10+1 ΤΟΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΑΘΗΝΑ (Αύγουστος 2007)

Συγγραφέας: ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΤΑΛΗΣ

Η καταστροφική πυρκαγιά στην Πάρνηθα ανέδειξε για μια ακόμη φορά τα προβλήματα του πολεοδομικού συγκροτήματος της Αθήνας. Αν και η πόλη κέρδισε πολύτιμα στοιχήματα από τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, δυστυχώς δεν κατάφερε να διατηρήσει τους ρυθμούς που είχε αναπτύξει. Σήμερα η Αθήνα εξακολουθεί να εμφανίζει την αμφιθυμία της πόλης που διεκδικεί μεν τη μετατροπή της σε διεθνές μητροπολιτικό κέντρο, αλλά ταυτόχρονα κινείται στους ρυθμούς μίας τριτοκοσμικής πόλης. Ποια λοιπόν Αθήνα θέλουμε; Ποιες τομές χρειάζονται για να ανακτήσει το δυναμισμό της και να αποκτήσει την ταυτότητα που της λείπει; Αλλά και ποιες δυνάμεις είναι διατεθειμένες να στηρίξουν τις τομές αυτές;

Τομή 1η: Διοικητική αναδιοργάνωση

Η διοίκηση της πόλης είναι κατακερματισμένη, γεγονός που αποτυπώνεται ανάγλυφα στις αναπτυξιακές και διοικητικές αρρυθμίες της. Μία νέα μορφή μητροπολιτικής οργάνωσης -ενδεχομένως με ένα δευτεροβάθμιο μητροπολιτικό ΟΤΑ- είναι αναγκαία, ώστε λειτουργίες της πόλης να παράγονται ενοποιημένα και άρα συντονισμένα.

Τομή 2η: Το νέο ρυθμιστικό σχέδιο

Η πόλη λειτουργεί ουσιαστικά με βάση το Ρυθμιστικό Σχέδιο του 1985, αν και η αλήθεια είναι ότι σχετική επικαιροποίηση έγινε το 1999-2000 με αφορμή τις

χωροθετήσεις συγκεκριμένων ολυμπιακών έργων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το Ρυθμιστικό Σχέδιο αγνοεί τον προαστιακό σιδηρόδρομο, την Αττική οδό αλλά και το Τραμ. Και όμως η αναθεώρηση του Σχεδίου καθυστερεί πεισματικά, με αποτέλεσμα η πόλη να αδυνατεί να προσδιορίσει το βηματισμό της. Σε κάθε περίπτωση το νέο ρυθμιστικό σχέδιο θα πρέπει να περιορίζει την τραυματική επιχειρηματική φόρτιση συγκεκριμένων αξόνων της πόλης (λχ. της Κηφισίας), τον υπέρμετρο πολλαπλασιασμό των εμπορικών κέντρων, την επέκταση της πόλης προς τα ανατολικά, την επέλαση νέων χρήσεων στις περιοχές αμιγούς κατοικίας, την αυξανόμενη εξάρτηση από τη χρήση ιδιωτικών αυτοκινήτων κ.ά. Θα πρέπει επίσης να αποκαθιστά το δίκτυο των υπερτοπικών πόλων πολιτισμού και αθλητισμού που κτίστηκε με βάση τις ολυμπιακές εγκαταστάσεις, να ενισχύει την επικοινωνία της πόλης με τη θάλασσα, αλλά και να προστατεύει με κάθε τρόπο κρίσιμα αποθέματα της πόλης, όπως τον Ελαιώνα και την πεδιάδα των Μεσογείων.

Τομή 3η: Ο δημόσιος χώρος

Η Αθήνα είναι ίσως η πόλη με την πιο αλαζονική συμπεριφορά προς το δημόσιο χώρο της. Και αυτό παρά το γεγονός ότι ο δημόσιος χώρος είναι πρακτικά το μόνο μέρος όπου οι πολίτες είναι ίσοι μεταξύ τους, ανεξάρτητα από την τάξη από την οποία προέρχονται. Η επέλαση της ιδιωτικής κατασκευής και της ιδιωτικής χρήσης στο δημόσιο χώρο έχει ξεπεράσει κάθε όριο παρά τις φιλότιμες προσπάθειες ορισμένων τοπικών αρχόντων. Περισσότεροι δρόμοι σε βάρος ανοικτών χώρων, πλατείες και πεζόδρομοι υπό κατάληψη. Ουσιαστικά η πόλη αναπτύσσεται για να εξυπηρετήσει αυτούς που έχουν αυτοκίνητα αντί αυτούς που δεν έχουν ή δεν τα χρησιμοποιούν. Λύσεις υπάρχουν και δεν χρειάζεται να ανακαλυφθεί ο τροχός. Αυτό που δεν υπάρχει είναι η πολιτική βούληση.

Τομή 4η: Μία νέα αρχιτεκτονική

Η κτιριακή και συνακόλουθα αισθητική εξαθλίωση της πόλης είναι προφανής, με ελάχιστες χωρικές ή σημειακές εξαιρέσεις. Φαίνεται ότι παθήματα του παρελθόντος, όπως το έγκλημα της αντιπαροχής, για το οποίο δεν βρέθηκε ποτέ ο «ένοχος», δεν έγιναν μαθήματα. Η πόλη συνεχίζει και κτίζεται απρόσωπα, με κατασκευές που δεν αξιοποιούν τις αρχές της βιοκλιματικής, με αδιαφορία σε ότι αφορά σύγχρονες τεχνικές εξοικονόμησης ενέργειας, με πολεοδομικές πρωτοτυπίες που δυστυχώς βρίσκουν πρόσφορο έδαφος λόγω της περίπλοκης -και ελλιπούς- πολεοδομικής νομοθεσίας. Ταυτόχρονα οικονομικά μέτρα δρομολογούνται χωρίς να αξιολογείται η επίπτωσή τους στο χρόνο ανανέωσης της πόλης. Για παράδειγμα η εισαγωγή του (φοροεισπρακτικού) μέτρου του ΦΠΑ στα ακίνητα τριπλασίασε, για το 2006, τις κατεδαφίσεις μονοκατοικιών στην Αθήνα.

Τομή 5η: Οι ελεύθεροι χώροι και το δίκτυο πράσινου

Η πόλη στερείται επαρκούς πράσινου καθώς διαθέτει μόλις 2,5 τ.μ. πράσινου ανά κάτοικο. Παράλληλα αντιμετωπίζει τους ελεύθερους χώρους της άτολμα, ίσως γιατί δεν έχει αντιληφθεί τη σημασία τους για την ποιότητα ζωής των πολιτών ή και γιατί δεν έχει τις δυνάμεις να αντιδράσει στο νεογενές δόγμα της εμπορευματοποίησής τους. Πρώτη προτεραιότητα για την Αθήνα είναι να διασώσει κάθε ελεύθερο χώρο της, από το Γουδί μέχρι τον Ελαιώνα και από το πρώην αεροδρόμιο Ελληνικού μέχρι το Κτήμα Συγγρού, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχει χώρος για ισορροπία μεταξύ της διατήρησης των πόρων από τη μία και της φιλοξενίας κοινωφελών ή και εμπορικών χρήσεων από την άλλη. Ειδικά όμως ως προς το Ελληνικό, η νέα (ιδιαίτερα μετά και την πυρκαγιά στην Πάρνηθα) προτεραιότητα πρέπει να είναι ένα μητροπολιτικό πάρκο χωρίς εκπτώσεις για οικιστική αξιοποίηση. Προτεραιότητα επίσης πρέπει να είναι το (οριστικό) άνοιγμα της πόλης προς τη θάλασσα. Αν οι Ολυμπιακοί Αγώνες κέρδισαν κάποιες μάχες, ο πόλεμος ακόμη δεν κερδίστηκε. Φαίνεται ότι τα συμφέροντα που εκμεταλλεύονται τις παραλίες είναι πιο ισχυρά ακόμα και από τους νόμους που προβλέπουν τι επιτρέπεται στις παραλίες. Προτεραιότητα είναι τέλος να κερδιθούν και νέοι χώροι. Άλλωστε αυτό που χρειάζεται η Αθήνα είναι κάτι σαν «βελονισμό». Πολλοί μικροί ελεύθεροι -και

πράσινοι- χώροι σε όλη την πόλη.

Τομή 6η: Η διαχείριση περιβαλλοντικών προβλημάτων

Η Αθήνα, όπως και κάθε πόλη αυτού του μεγέθους, έχει να αντιμετωπίσει μείζονα περιβαλλοντικά προβλήματα. Αν κάποια από αυτά ξεχωρίζουν είναι η αέρια ρύπανση και η διαχείριση των απορριμμάτων. Ειδικά ως προς το δεύτερο η λύση δεν είναι άλλη από τη σταδιακή μετακίνηση από τους χώρους υγειονομικής ταφής απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) στους χώρους υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ). Αυτό σημαίνει μαζικά προγράμματα επαναχρησιμοποίησης, διαλογής στην πηγή και ανακύκλωσης και σε 2η φάση -και μόνο- καύση των υπολειμμάτων που περισσεύουν. Άλλωστε η καύση δεν είναι η μαγική λύση όπως κάποιοι πλασιέ της διατείνονται, ούτε και πρέπει να εφαρμόζεται ώστε «να μη χρειάζεται να ταλαιπωρούμαστε με την ανακύκλωση».

Τομή 7η: Η αναγέννηση της γειτονιάς

Η πόλη σταδιακά χάνει την έννοια της γειτονιάς που έτσι κι αλλιώς βρίσκεται σε πολεοδομική και κοινωνική κρίση. Ακούγεται ρομαντικό να αναγεννήσουμε τις γειτονιές και μάλλον είναι. Όμως τρόποι για ενισχύσουμε τη συνοχή τους υπάρχουν, όπως λ.χ. τοπικά συμβούλια, μεταφορά δημοτικών και δημόσιων υπηρεσιών σε υποβαθμισμένες περιοχές, δίκτυα επικοινωνίας των πολιτών και ανοικτές συνελεύσεις.

Τομή 8η: Ο πολιτισμός που αναδεικνύει την πόλη

Ο πολιτισμός για την πόλη συχνά αφορά -ή και εξαντλείται- σε συναυλίες στην πλατεία Συντάγματος. Όμως η πόλη οφείλει μία άλλη σχέση με τον πολιτισμό. Να αναδείξει μέσα από αυτόν τις καταχωμένες μνήμες της, λ.χ. μέσα από ένα δρώμενο που θα πραγματοποιηθεί στην Ιερά Οδό, έναν από τους μοναδικούς δρόμους της πόλης που ακολουθεί την αρχαία της χάραξη. Να δρομολογήσει πολιτιστικά γεγονότα που θα υποστηρίζουν τη «δημόσια ανυπακοή», την αντίδραση δηλαδή στα κακώς κείμενα της πόλης, όπως π.χ. ένα άθλιο ομοίωμα καζίνο μπροστά από τα ξενοχτάδικα της Ιεράς Οδού. Να χρησιμοποιήσει τον πολιτισμό για την ενσωμάτωση των μεταναστών στη ζωή της πόλης. Και τέλος να διεκδικήσει τους ανοικτούς της χώρους, που σήμερα διεκδικούνται από κάθε φύσης συμφέροντα.

Τομή 9η: Η νέα επιχειρηματικότητα

Η Αθήνα για να διατηρήσει τις προοπτικές της πρέπει να γίνει περισσότερο εξωστρεφής. Να διεκδικήσει όπως άλλες πόλεις στο εξωτερικό επιχειρηματικές δράσεις που θα ενισχύσουν σε διεθνές επίπεδο το μητροπολιτικό της χαρακτήρα. Η νέα αυτή επιχειρηματικότητα προϋποθέτει, όμως, ικανοποιητικές δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες, δυναμισμό στις αγορές, εξυπηρετικά μέσα μεταφοράς, υποδομές φιλοξενίας, καλή ποιότητα ζωής και ικανοποιητικό σύστημα υπηρεσιών υγείας. Αρκετά από τα παραπάνω ακόμα εκκρεμούν, με αποτέλεσμα οι επενδυτές να αποθαρρύνονται και οι ευκαιρίες να χάνουν τη δυναμική τους.

Τομή 10η: Η φορολογική ανατροπή

Σήμερα όλες οι πόλεις, και όχι μόνο η Αθήνα, εξαρτώνται από την κεντρική χρηματοδότηση με αποτέλεσμα συχνά η εκάστοτε κυβέρνηση να χειραγωγεί τους δήμους

απελευθερώνοντας ή μη τους πόρους που δικαιούνται. Αν υπάρχει μία λύση, αυτή είναι μέρος της φορολογίας εισοδήματος να εισπράττεται απευθείας από τις πόλεις, ώστε οι άρχοντές τους να γνωρίζουν τι πόρους διαθέτουν και να είναι έτσι σε θέση να καταρτίζουν τετραετείς προϋπολογισμούς που σίγουρα θα ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες των πόλεων.

Αντί επιλόγου

Είναι βέβαιο ότι η Αθήνα που θέλουμε απέχει πολύ από τη σημερινή Αθήνα. Αυτό δεν σημαίνει ότι η σημερινή Αθήνα δεν έχει δυνάμεις, ότι δεν διαθέτει πλεονεκτήματα, ότι δεν έχει ανθρώπους που ενδιαφέρονται γι' αυτή. Η 11η τομή είναι να ενεργοποιηθούν οι δυνάμεις, τα πλεονεκτήματα και προπαντός οι άνθρωποι. Πριν είναι πολύ αργά.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στις ειδικές εκδόσεις της Εφημερίδας «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ- The Economist», τεύχος Αυγούστου 2007, σ. 22-23.